

Capitolul 5

Tânăra cometă

Victoria surprinzătoare a Fidesz în 1998 a deschis calea unei restructurări a aparatului de stat de către forța politică dominantă. În al doilea tur, Fidesz a putut să-și mărească de șapte ori numărul mandatelor în circumscripțiile electorale, care a ajuns la 148, cu ajutorul celorlalte partide de dreapta. Împreună cu Micii Proprietari reveniți la putere (48 de mandate) și cu un MDF restrâns (19 mandate), Viktor Orbán a format un guvern de coaliție al dreptei conservatoare, cu o majoritate solidă. El nu depindea în niciun fel de sprijinul celor 14 deputați ai partidului de extremă dreaptă și antisemit MIÉP (*Magyar Igazság és Élet Pártja*, Partidul Maghiar al Dreptății și Vieții), fondat de scriitorul radical de dreapta István Csurka, care fusese exclus din MDF în timpul Guvernului Antall. Biograful șefului guvernului, József Debreczeni, cita însă o declarație a lui Orbán făcută încă din 1992: „Partidul Micilor Proprietari este cel mai îndepărtat de Fidesz. [...] Încheierea unei coaliții cu acesta nu trebuie să se întâmple nici în visurile noastre cele mai rele”. Autorul dezamăgit adăuga ironic: „Visurile devin uneori realitate”. Dar dacă luăm în considerare frecvențele schimbări de direcție și la partidele de stânga sau de dreapta din Occident, concluzia rămâne inevitabil aceea că există un cinism politic care respectă valorile numai atât timp cât ele nu intră în conflict cu propriile interese.

Profesionistul în PR

Expansiunea decisivă și rapidă a funcției de prim-ministru în calitate de centru asertiv puternic de luare a deciziilor, concomitent cu slăbirea mecanismelor de control parlamentare, caracteriza deja primii patru ani ai primului Guvern Orbán. În conformitate cu retorica PR preluată din SUA, persoana prim-ministrului ocupa punctul central al comunicării. Biograful Debreczeni descrie cu multe detalii stilul de guvernare dominat de comanda unui singur om. Spre deosebire de toți predecesorii săi, Orbán a depus jurământul ca prim-ministru cu două zile înaintea celorlalți miniștri. De câte ori tânărul șef al guvernului, în vârstă de numai 35 de ani, intra în sala de conferințe înainte de începerea ședinței Consiliului de Miniștri, toți miniștrii se ridicau în picioare să-l salute (chiar și cei mult mai vârstnici). Nu exista, de regulă, nicio discuție cu privire la materialele discutate și decise de Orbán în prealabil într-un cerc restrâns. A fost criticat în mod deosebit faptul că nu au existat nici procese-verbale, nici înregistrări pe bandă ale ședințelor Consiliului de Miniștri. Abia ulterior s-au făcut rezumate. Această practică era fără precedent – nu existase nici în timpul dublei monarhii, nici în era Horthy; chiar și în timpul dictaturii Partidului Comunist se întocmeau întotdeauna procese-verbale ale ședințelor de guvern.

Încă de pe atunci, decizia guvernului de a modifica ordinea de zi a Parlamentului a declanșat critici pe scară largă. În locul întâlnirilor săptămânale din timpul sesiunilor parlamentare ordinare sau extraordinare, acum se convocau ședințe parlamentare numai din trei în trei săptămâni, limitându-se astfel și dreptul la interpelarea imediată. În extinderea aparatului aflat în subordinea directă a prim-ministrului, rolul central l-a jucat, în calitate de ministru de stat în cabinetul prim-ministrului, István Stumpf, care la vremea lui contribuise în mod

semnificativ, din postura de comunist reformist, la întemeierea Colegiului „Bibó” și la formarea grupului părinților fondatori ai Fidesz.

Celebrările anului aniversar al încoronării lui Ștefan cel Sfânt, primul rege al Ungariei, au fost puse în scenă ca o campanie națională care să antreneze pe durata a doi ani întregul stat, iar coroana lui Ștefan, după un tur prin toată țara, a fost transferată de la Muzeul Național în clădirea Parlamentului.

Tânărul prim-ministru, cu o atitudine energică și cu conștiință națională, s-a bucurat de un feedback pozitiv în Ungaria și peste hotare. Într-un interviu televizat din martie 2000, el a recunoscut că înaintea și în timpul aparițiilor publice era întotdeauna nervos și că le privea ca pe cea mai dificilă parte a sarcinilor sale. Iar faptul că își analiza întotdeauna după aceea interviurile și discursurile, ca să evite pe viitor orice derapaj sau greșeală, îl mărturisise încă de la începutul carierei sale politice.

După discursul său la institutul vienez IWM, pe care l-am menționat anterior, l-am revăzut personal, șase ani mai târziu, la Forumul internațional Europa, la fundația Göttweig din Austria Inferioară. La invitația guvernatorului provinciei Austria Inferioară, Erwin Pröll, moderam încă de la început, deci de peste 20 de ani, acest eveniment și am făcut-o și pe 6 iunie 1999, atunci când, în fața unui public internațional, Viktor Orbán și-a ținut, ca invitat străin de rang înalt, discursul despre Ungaria și politica sa europeană. La masa de prânz, l-am felicitat pentru faptul că, spre deosebire de unii vorbitori proeminenți, a fost foarte reținut și nu a vorbit decât 20 de minute. Atunci mi-a spus, absolut nonșalant, că citise de mai multe ori textul și că, de nevoie, l-a scurtat, ca să nu depășească lungimea prescrisă de organizatori. Era încă de pe atunci un politician întru totul profesionist – chiar și în această privință.

Spre deosebire de ceea ce se întâmplase în timpul prim-ministrilor anteriori (și mai vârstnici), expertii în comunicare

ai guvernului utilizau acum în primul rând tabloidele și televiziunea pentru popularizarea tânărului lider și a familiei sale. Faptul că Orbán juca în fiecare duminică în campionatul de fotbal în echipa satului său Felcsút a fost, firește, exploatat cu succes în reportaje TV și de presă, la fel ca și viața familiei în perioada Crăciunului sau în vacanțele de vară din Croația. La 7 august 2001 a avut loc un episod absolut întâmplător, dar extrem de jenant totuși, într-un orașel tradițional din nordul Ungariei, Mezőkövesd: o bătrână a sărutat mâna tânărului prim-ministru. Cum în cealaltă mână ținea un buchet de flori și o carte, Orbán nu s-a putut împotrivi când femeia i-a tras brusc mâna înspre ea și i-a sărutat-o, cu toată umilinta. Fotografia acestei scene absurde, în care politicianul n-a putut face nimic ca să se apere, a fost exploatată, firește, copios de opoziție și de mass-media. Cu excepția acestui caz, transmisiunile săptămânale la radio și aparițiile lunare la televiziune au contribuit la mobilizarea susținătorilor și la difuzarea cu succes a mesajelor politice ale guvernului.

Politica ofensivă a lui Orbán

Încă din această primă perioadă de guvernare, politica ofensivă a guvernului a vizat și preluarea, directă sau indirectă, a unor poziții de conducere în sfera mijloacelor publice de comunicare în masă și înființarea unor noi publicații cu apariție cotidiană și săptămânală de către persoane apropiate politic de guvern. Încheierea mandatului politic al unor funcționari de la vârf, ca președintele statului, procurorul general și președintele Băncii Naționale, a oferit ocazia de a-i înlocui cu persoane absolut demne de încredere. În contrast cu consolidarea pozițiilor de putere ale Fidesz și cu întărirea autorității personale a prim-ministrului, în mass-media a apărut o imagine incriminatoare a membrilor guvernului din Partidul Micilor

Proprietari, parteneri de coaliție în Guvernul Orbán, precum și a practicilor corupte din contextul guvernului social-liberal dizolvat în 1998. Prim-ministrul a trebuit să se despartă până la urmă de acei miniștri din partidul de coaliție acuzați și dovediți public că luaseră mită.

Tranzacțiile netransparente de la vânzarea sediului central al Fidesz în 1992-1993 au dus indirect la demisia prietenului apropiat al lui Orbán, Lajos Simicska, din funcția de autoritate supremă a taxelor și supravegherii fiscale. Pe marginea acestei afaceri obscure s-a aflat în 1999 și că Győző Orbán, tatăl lui Viktor Orbán, fusese favorizat, cu șase ani mai înainte, cu o sumă de 3,55 milioane de forinți, la achiziționarea unei cariere de piatră, printr-o tranzacție de vânzare-cumpărare manipulată de o companie-fantomă al cărei cofondator era Simicska. Prim-ministrul a confirmat în mod expres acest lucru în 2002, la întrebarea biografului său József Debreczeni¹⁵. Încă de pe atunci Debreczeni a adăugat: „În Occident, un scandal similar ar fi provocat prăbușirea¹⁶ prim-ministrului. Acesta ar fi trebuit să demisioneze. Dar nu și în Ungaria. [...] Aici nimeni nu trebuie să-și dea demisia [...]”.

În anul 2001, probabil în vederea alegerilor parlamentare din 2002, s-a petrecut o schimbare radicală, de la o politică fiscală restrictivă la una expansivă. Salariile minime pentru 750 000 de angajați au fost mărite în două faze (2001-2002) cu 50%, respectiv 25%, câștigurile reale au crescut în prima jumătate a anului 2001 cu 4,5%, iar în a doua jumătate deja cu 8,4%. În cursul anului pensiile au crescut de două ori, per total nominal cu 16%, ceea ce, având în vedere indicele prețurilor de consum, a corespuns unei creșteri reale de 5,8%. Dacă ținem cont de subvențiile speciale pentru 120 000 de funcționari publici, de creșterea cu 70% a soldelor militarilor profesioniști și contractuali, de subvențiile de la stat crescute pentru creditele pentru locuințe private și de ajutorul sporit pentru copii, precum și de numeroasele granturi pentru instruirea personalului

feroviar, a medicilor și asistentelor medicale etc., nu este surprinzător că, pentru prima dată din 1994, creșterea consumului cu 5,2% a fost mult mai ridicată decât creșterea produsului intern brut (4,3%).

În primul trimestru al anului electoral 2002, rata de creștere a veniturilor reale a fost de trei ori mai mare decât rata de creștere a PIB-ului. Producția industrială a stagnat, deficitul balanței de plăți curente și rata de creștere a vânzărilor cu amănuntul s-au dublat. Exceptând creșterea consumului privat cu 9%, toți indicatorii economici arătau o înrăutățire a situației. Piatra de temelie pentru criza economică ce avea să vină mai târziu și să fie mult mai periculoasă – și de care s-au făcut responsabile în primul rând viitoarele guverne social-liberale – a fost pusă deci încă din prima fază a guvernării lui Orbán.

Motivele înfrângerii

În cotidienele și hebdomadarele controlate de dreapta și chiar într-unul dintre cele mai populare programe publice de radiodifuziune se practica cu sânguință bagatelizarea, apărarea și chiar glorificarea regimului horthyst de odinioară. Mass-media internațională și chiar ONG-urile pentru drepturile civile relateau din ce în ce mai frecvent despre derapaje antisemite și împotriva romilor. Încălcarea calculată a unor tabuuri, care nu s-a limitat în niciun caz la publicațiile partidului lui Csurka (MIÉP) și care a influențat pătri largi ale tineretului universitar, a avut un puternic ecou negativ și în SUA și în publicațiile organizațiilor evreiești din străinătate. Faptul că prim-ministrul Orbán nu se distanșase imediat de o remarcă scandalosă antisemită și antiamericană a lui Csurka după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 din Statele Unite a fost, potrivit rapoartelor de presă, motivul pentru care președintele Bush nu a fost pregătit să-l primească pe Orbán atunci când acesta,